

KUĆA U ULICI MANGO

SANDRA SISNEROS

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Sandra Cisneros

THE HOUSE ON MANGO STREET

Copyright © 1984 by Sandra Cisneros

Introduction © 2009 by Sandra Cisneros

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

A las Mujeres

Ženama

Sadržaj

Uvod: Moja sopstvena kuća	9
Kuća u Ulici Mango	31
Kose	34
Dečaci i devojčice	35
Moje ime	36
Keti, kraljica mačaka	38
Naš dobar dan	40
Smeh	43
Gilov nameštaj kupovina i prodaja	45
Meme Ortiz	47
Lui, njegova sestra od strica i njegov brat od strica	49
Marin	52
Oni što ne	54
Bila jedna starica imala je toliko dece da nije znala šta da radi	55
Alisija koja vidi miševe	57
Darijus i oblaci	58

I još neke	59
Porodica malih stopala	63
Sendvič s pirinčem	67
Čanklas	70
Kukovi	73
Prvi posao	78
Tata koji se budi umoran u mraku	81
Rođena loša	83
Elenita, karte, dlan, voda	87
Heraldo bez prezimena	90
Ednina Ruti	92
Erl od Tenesija	95
Kralj	97
Četiri mršava drveta	99
Ne govoriti engleski	101
Rafaela koja utorkom pije sok od kokosa i papaje	104
Sali	106
Minerva piše pesme	109
Prosjaci na tavanu	111
Lepa i okrutna	112
Klikeraš	115
Šta je Sali rekla	117
Vrt majmuna	119
Crveni klovnovi	124
Linoleumske ruže	126
Tri sestre	128
Alisija i ja razgovaramo na Edninim stepenicama	131
Moja sopstvena kuća	133
Mango ponekad kaže zbogom	134

Moja sopstvena kuća

Mlada žena na ovoj fotografiji jesam ja dok sam pisala *Kuću u Ulici Mango*. Ona je u svojoj kancelariji, sobi koja je verovatno bila dečja spavaća dok su u tom stanu živeli porodice. Prostorija nema vrata i tek je neznatno šira od otvorene ostave. Ali ima sjajno svetlo i nalazi se iznad vrata u hodniku u prizemlju, tako da ona može da čuje kako joj komšije dolaze i odlaze. Drži se kao da je upravo načas podigla glavu od posla, ali u stvarnom životu nikada ne piše u toj kancelariji. Piše u kuhinji, jedinij prostoriji s grejalicom.

To je Čikago 1980, u zapuštenom kraju Baktaunu, pre nego što ga otkriju ljudi koji imaju novca. Mlada žena živi u Severnoj ulici Polina broj 1814, na drugom spratu u prednjem delu zgrade. Ovim ulicama nekada

je lutao Nelson Algren.¹ Teritorija Sola Beloua bila je u Ulici Divižen, toliko blizu da se donde može peške. To je kraj koji zaudara na pivo i mokraću, na kobasice i pasulj.

Mlada žena puni „kancelariju“ stvarima koje dovlaci kući s buvljaka u Ulici Maksvel. Starinske pisaae mašine, kocke sa slovima, ukrasne špangle, police za knjige, krletke, ručno bojene fotografije. Stvari koje voli da gleda. Važno je imati taj prostor za gledanje i razmišljanje. Dok je živela kod kuće, stvari koje je gledala korile su je, pa je bila tužna i utučena. Govorile su: „Operi me.“ Govorile su: „Lenja.“ Govorile su: „Trebada.“ Ali stvari u njenoj kancelariji čarobne su i pozivaju je na igru. Ispunjavaju je svetlošću. U toj sobi može da bude tiha i mirna i da osluškuje glasove u sebi. Voli da bude sama preko dana.

Kao devojića, sanjala je o tome da ima miran dom, samo za sebe, onako kako su druge žene sanjale svoje venčanje. Umesto da sakuplja čipku i platno za svoju devojačku spremu, mlada žena kupuje stare stvari u prodavnici polovne robe u prljavoj Milvokijevoj aveniji za svoju buduću sopstvenu kuću – izbledele pokrivače, napukle vaze, okrnjene tanjire, lampe kojima treba ljubavi.

Mlada žena se vratila u Čikago nakon postdiplomskih studija i uselila se nazad u očevu kuću u Severnoj Kilerovoj ulici 1754, vratila se u svoju dečju sobu s dva kreveta i cvetnim tapetama. Imala je dvadeset tri i po godine. Sada je skupila hrabrost i rekla ocu kako

¹ Nelson Algren (1909–1981) – američki pisac. (Prim. prev.)

opet želi da živi sama, kao dok je bila na školovanju. On ju je pogledao onim očima pevcu pred napad, ali ona se nije uzrujala. Viđala je već taj pogled i znala je da je bezopasan. Bila mu je miljenica, i to je samo bila stvar čekanja.

Ćerka je tvrdila kako su je naučili da piscu trebaju mir, privatnost i duga razdoblja samoće za razmišljanje. Otac je zaključio kako ju je upropastilo previše koledža i previše prijatelja gringosa.² Na izvestan način imao je pravo. Na izvestan način, ona je imala pravo. Kada razmišlja u sebi na očevom jeziku, zna da sinovi i ćerke ne napuštaju roditeljski dom dok se ne venčaju. Kada razmišlja na engleskom, zna kako je trebalo da bude prepuštena sama sebi od osamnaeste godine.

Na određeno vreme, otac i ćerka su sklopili primirje. Ona je pristala da se preseli u suteran zgrade gde su živeli najstariji od njeno šestoro braće i njegova žena, u Zapadnoj Homerovoj ulici 4832. Ali posle nekoliko meseci, kad se ispostavilo da je njen stariji brat u stanu na spratu zapravo Veliki Brat, popela se na bicikl pa se vozila po kraju iz svojih srednjoškolskih dana dok nije ugledala stan sveže okrečenih zidova i s lepljivom trakom na prozorima. Tada je pokucala na izlog u prizemlju. Tako je ubedila gazdu da je ona njegova nova stanarka.

Njen otac ne razume zašto ona želi da živi u stogodišnjoj zgradi velikih prozora što propuštaju hladnoću. Ona zna da je njen stan čist, ali da je hodnik izdrljan i strašan, premda ga ona i žena na spratu redovno

² Gringo – u Latinskoj Americi naziv za stranca, u prvom redu Amerikanca ili Engleza. (Prim. prev.)

naizмениčno brišu. Hodnik treba okrečiti, a one ništa ne mogu da preduzmu povodom toga. Kad joj dolazi u posetu, otac se penje uz stepenice mumlajući s gađenjem. Unutra gleda njene knjige poređane u gajbama za mleko, dušek na podu u spavaćoj sobi bez vrata, i šapće: „Hipi“, isto kao što gleda momke što gluvare u njegovom kraju i veli: „*Drohas*.“³ Kada vidi grejalicu u kuhinji, otac vrti glavom i uzdiše: „Zašto sam onoliko rmbačio kako bih kupio kuću s kotlarnicom da bi ona nazadovala i živela ovako?“

Kad je sama, ona uživa u svom stanu visokih tavanica i prozora što puštaju nebo da uđe, novom itisonu i zidovima belim kao papir za pisaću mašinu, otvorenoj ostavi praznih polica, spavaćoj sobi bez vrata, kancelariji s pisaćom mašinom, i velikim prozorima u dnevnoj sobi što gledaju na ulicu, krovove, drveće i vrtoglati saobraćaj na Kenedijevom auto-putu.

Između njene zgrade i ciglenog zida susedne nalazi se uredan vrt u ulegnuću. Jedini ljudi koji ikada ulaze u vrt jesu porodica koja govori kao gitare, porodica s južnjačkim naglaskom. U sumrak se pojavljuju s kućnim ljubimcem majmunom u kavezu pa sede na zelenoj klupi i razgovaraju i smeju se. Ona ih krišom gleda iza zavesa u spavaćoj sobi i pita se odakle im majmun.

Otac je zove svake sedmice da kaže: „*Miha*,⁴ kada dolaziš kući?“ Šta njena majka kaže o svemu tome?

³ Špan.: *drogas* – droga. (Prim. prev.)

⁴ Špan.: *mija* (skraćeno od *mi hija*) – ćerko moja. (Prim. prev.)

Ona se podboči i pravi se važna. „Na mene je.“ Kada je otac u sobi, majka samo sleže ramenima i govori: „Šta ja tu mogu?“ Majka ne prigovara. Zna kako je živeti život ispunjen kajanjem, i ne želi da i njena ćerka živi takav život. Oduvek je podržavala ćerkine projekte, dok god ova ide u školu. Majka koja je zidove njihovih čikaških domova krećila bojama cveća; koja je u vrtu sadila paradajz i ruže; pevala arije; vežbala sola na sinovljevim bubnjevima; igrala bugi zajedno s plesačima u TV emisiji *Soul trejn*; kukuruznim sirupom lepila postere s putovanjima na zid kuhinje; svake sedmice čoporativno vodila decu u biblioteku, na javne koncerte, u muzeje; na reveru nosila bedž na kome je pisalo „Hranite narod ne Pentagon“; koja nikada nije odmakla dalje od prvog razreda srednje. *Ta* majka. Ona gurka ćerku laktom i govori: „Sreća što si učila školu.“

Otac želi da mu ćerka bude voditeljka vremenske prognoze na televiziji, ili da se uda i rađa decu. Ona ne želi da bude voditeljka vremenske prognoze na TV-u. A ne želi ni da se udaje i rađa decu. Ne još. Možda kasnije, ali ima tolikih drugih stvari koje mora najpre da uradi u životu. Da putuje. Da nauči da igra tango. Da objavi knjigu. Da živi u drugim gradovima. Da dobije nagradu Nacionalne agencije za umetnost. Da vidi polarnu svetlost. Da iskoči iz torte.

Ona zuri u tavanice i zidove svog stana kao što je nekada zurila u tavanice i zidove stanova u kojima je odrastala, pronalazeći slike u pukotinama u gipsu, izmišljajući priče što prate te slike. Noću, pod krugom svetlosti od jeftine metalne lampe pritegnute za

kuhinjski sto, ona sedi s papirom i olovkom i pravi se da se ne boji. Pokušava da živi kao pisac.

Otkud joj te predstave o življenju poput pisca, to nema pojma. Još nije čitala Virdžiniju Vulf. Ne zna ni za Rozario Kasteljanos⁵ ni za Sor⁶ Huanu Ines de la Kruz.⁷ Glorija Anzaldua⁸ i Čeri Moraga⁹ probijaju negde sopstvene puteve kroz svet, ali ona ne zna za njih. Ne zna ništa. Sve smišlja usput.

Kada je usnimljena fotografija mlade žene koja sam bila, još sam za sebe govorila da sam pesnikinja, premda sam priče pisala još od osnovne škole. Dok sam bila na pesničkoj radionici u Ajovi, ponovo sam počela da naginjem prozi. Poezija, onako kako su je podučavali u Ajovi, bila je kula od karata, toranj ideja, ali ja ideju ne umem da prenesem izuzev posredstvom priče.

Malo-pomalo, zajedno s poezijom, žena sa fotografije radila je na nizu vinjeta. Već sam imala naslov – *Kuća u Ulici Mango*. Bilo je napisano pedeset stranica, ali i dalje na to nisam gledala kao na roman. Bila je to samo tegla dugmadi, nalik rasparenim vezenim jastučnicama i salvetama s monogramima koje sam izvlačila iz kanti za đubre u *Gudvilu*. Pisala sam

⁵ *Rosario Castellanos Figueroa* (1925–1974) – meksička pesnikinja i autorka. (Prim. prev.)

⁶ Špan.: časna sestra. (Prim. prev.)

⁷ *Sor Juana Inés de la Cruz* (1648–1695) – monahinja u Novoj Španiji i samouka pesnikinja baroka i zlatnog veka. (Prim. prev.)

⁸ *Gloria Evangelina Anzaldua* (1942–2004) – američka učenjakinja Čikano (pojam koji se upotrebljava prvenstveno u SAD za Meksikoamerikance) kulturalne teorije, feminističke teorije i kvir teorije. (Prim. prev.)

⁹ *Cherríe Moraga* (1952) – Čikano spisateljica, feministička aktivistkinja, pesnikinja, esejistkinja i dramska spisateljica. (Prim. prev.)

i gledala na to kao na „pričice“, iako sam slutila da su međusobno povezane. Još nisam bila čula za cikluse pripovedaka. Nisam čitala *Caneka* Ermila Abrea Gomeza,¹⁰ *Lilus Kikus* Elene Ponjatovske,¹¹ *Mod Martu* Gwendolin Bruks,¹² *Majčine ruke* Neli Kampobelo.¹³ To će uslediti kasnije, kada budem imala više vremena i samoće za čitanje.

Žena koja sam nekada bila napisala je prve tri priče *Kuće* za jedan vikend u Ajovi. Ali pošto nisam bila na proznoj radionici, one mi se neće računati za master rad lepih umetnosti. Nisam se raspravljala; savetnik za rad me je previše podsećao na oca. Kada nisam pisala poeziju za ocenu, usputno sam, utehe radi, radila na tim pričicama. Delila sam ih s kolegama kao što su Džoj Hardžou,¹⁴ koja se takođe mučila na poetskim radionicama, i prozni pisac Denis Matis, rođen u ili-noiskom gradiću, ali čija je broširana biblioteka bila iz čitavog sveta.

Tada, sedamdesetih godina dvadesetog veka, male-male priče bile su u književnoj modi. Denis mi je

¹⁰ *Ermilo Abreu Gómez* (1894–1971) – pisac, novinar i predavač rođen u Meksiku. (Prim. prev.)

¹¹ *Elena Poniatowska* (1932) – meksička novinarka i autorka rođena u Francuskoj, koja se najviše bavila društvenim i političkim pitanjima usredsređenim na one za koje je smatrala da su obespravljeni, naročito žene i siromašni. (Prim. prev.)

¹² *Gwendolyn Elizabeth Brooks* (1917–2000) – američka pesnikinja, autorka i profesorka. (Prim. prev.)

¹³ *Nellie Francisca Ernestina Campobello Luna* (1900–1986) – meksička spisateljica, poznata po tome što je napisala jednu od malo-brojnih hronika Meksičke revolucije iz ženskog ugla. (Prim. prev.)

¹⁴ *Joy Harjo* (1951) – američka pesnikinja, muzičarka, dramska spisateljica i autorka. (Prim. prev.)

pričao o minimalnim pričama „što staju na dlan“ japanskog dobitnika Nobelove nagrade Kavabate. Pržili smo kajgane za večeru i naglas čitali Garsiju Markesa i Hajnriha Bela. Oboje smo više voleli eksperimentalne pisce – tada listom muškarce osim Grejs Pejli – buntovnike poput nas samih. Denis će mi postati doživotni urednik, saveznik i glas na telefonu kad se neko od nas dvoje obeshrabri.

Mlada žena na fotografiji oblikuje svoju knjigu u nastajanju prema *Tigrovima iz snova* Horhea Luisa Borhesa – pisca koga je čitala od srednje škole, delićima priča što odzvanjaju kao Hans Kristijan Andersen, ili Ovidije, ili unosi iz enciklopedije. Želi da piše priče koje se ne obaziru na granice između žanrova, između pisanog i usmenog, između visokoparne književnosti i dečjih pesmica, između Njujorka i zamišljenog sela Makonda, između SAD i Meksika. Istina je, ona želi da joj rad poštuju pisci kojima se divi, ali želi da u tim pričama uživaju i ljudi koji obično ne čitaju knjige. Ne želi da napiše knjigu koju čitalac neće razumeti i zbog toga će ga biti sramota.

Ona misli da se priče tiču lepote. Lepote koja je tu da joj se dive svi, nalik krdu oblaka što pasu na nebu. Smatra kako ljudi zaokupljeni poslom od koga žive zaslužuju lepe pričice, jer nemaju mnogo vremena i često su umorni. Naumila je da napiše knjigu koja se može otvoriti na svakoj stranici a da i dalje ima smisla čitaocu koji ne zna ni šta je bilo pre ni šta će biti posle.

Eksperimentiše, stvarajući tekst koji je sažet i gibak kao poezija, uglavljajući rečenice u deliče kako bi čitalac zastao, tako da svaka rečenica služi *njoj*, a ne

obrnuto, odričući se navodnika kako bi se tipografija uprostila i kako bi stranica bila što jednostavnija i čitljivija. Stoga su rečenice savitljive kao grane i mogu se čitati na više načina.

Ponekad žena koja sam nekada bila izlazi vikendom da se nađe s drugim piscima. Katkad pozivam te prijatelje kod mene u stan da razmatramo jedni drugima dela. Potičemo iz crnačkih, belaačkih, latinoameričkih zajednica. Muškarci smo i žene smo. Zajedničko nam je gledište kako umetnost treba da služi našim zajednicama. Zajedno objavljujemo antologiju – *Takosi u slučaju nužde* – jer saradnje završavamo u sitne sate pred zoru i okupljamo se u istoj non-stop otvorenoj takeriji u Belmontovoj aveniji, nalik multikulturalnoj verziji Hoperove slike *Noćne ptice*. Pisci *Takosa u slučaju nužde* upriličavaju mesečne umetničke događaje u stanu mog brata Kika – Galeriji Kike. Ako se izuzme naše dragoceeno vreme, radimo to bez kapitala. Radimo to jer je svet u kome živimo kuća u požaru a ljudi koje volimo gore.

Mlada žena na fotografiji ustaje ujutru kako bi išla na posao od koga plaća kiriju za svoj stan u Ulici Polina. Drži nastavu u školi u Pilzenu, starom kraju njene majke na južnoj strani Čikaga, meksičkom kraju gde je stanarina jeftina i gde previše porodica živi zbijeno zajedno. Gazde i grad ne preuzimaju odgovornost za pacove, đubre koje se ne sakuplja dovoljno često, tremove što se urušavaju, stanove bez protivpožarnih stepenica, dok se ne dogodi neka tragedija i ne nastrada nekoliko ljudi. Onda kratko vreme sprovode istrage, ali problemi traju do sledeće smrti, sledeće istrage, sledećeg kruga zaboravljanja.